EYLÜL

MEHMET RAUF

Hazırlayan
İsmail Alper Kumsar

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2148
EDEBÎ ESERLER: 1086

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-768-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Necati Tonga

Son Okuma: Sena Bedir

Kapak İllüstrasyonu: Feyza Ay

Kapak Tasarımı: Ötüken

Dizgi-Tertip: Çelebi Şenel

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Unifset Basım Yayın Sanayii ve Ticaret Ltd Şti
Yakuplu Mah. 194. Sok. Nu:1 / 159 3. Matbaacılar Sitesi
Beylikdüzü-İstanbul Tel: (0212) 875 37 85
Sertifika Nu: 72541

İstanbul - 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

MEHMET RAUF: 27 Ağustos 1875'te İstanbul'da doğan Mehmet Rauf ilk öğrenimini Defterdar Mahalle Mektebi'nde tamamladı. Sonra sırayla Eyüp Rüştiyesi, Soğukçeşme Askeri Rüştiyesi ve Bahriye Mektebi'nde öğrenim gördü. 1894 yılında teğmen rütbesiyle Bahriye Mektebi'nden mezun oldu. Girit ve Almanya'da çeşitli görevlerde bulunduktan sonra İstanbul'a döndü. Edebiyata çocuk yaşlarda ilgi duyan Mehmet Rauf, babasıyla gittiği tiyatrolar ve küçük yaşta okuduğu Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerinin etkisinde kaldı. Fransızca öğrendikten sonra okuduğu Fransız macera romanları, ondaki yazma arzusunu ortaya çıkardı. Bahriye Mektebinde okuduğu yıllarda eserlerini okuduğu Georges Ohnet, Octave Feuillet, Alphonse Daudet, Emile Zola, Flaubert gibi Fransız edebiyatının realist ve natüralist sanatçılarından etkilendi.

İlk hikâyesi henüz 16 yaşındayken Halid Ziya'nın İzmir'de yayımladığı *Hizmet* gazetesinde neşredildi. Daha sonra *Servet-i Fünun* dergisi etrafında gelişen edebiyat çevresi içinde yer aldı. Tevfik Fikret'in halası Ayşe Sermet Hanım'la evlenip Fikret'in Rumelihisarı'ndaki yalısında yaşamaya başladı. 1910 yılında *Bir Zambak'ın Hikâyesi* adlı eseri pornografik bulununca hem eseri yasaklandı, hem de memuriyetten ihraç edildi. Yazılarını *Hizmet, İkdam, Tanin, Yeni Ses, Cumhuriyet, Peyam, Payitaht, Vakit* gazeteleri ile *Mektep, Servet-i Fünun, Resimli Kitap, Musavver Hale, Musavver Muhit, Şehbal, Şiir ve Tefekkür, Şebab, Resimli Ay, Sevimli Ay, Güneş* dergilerinde yayımladı. *Mehasin, Süs, Gelincik, Sinema Yıldızı* adlı dört kadın magazin dergisi çıkardı. İlk psikolojik roman olarak şöhret bulan *Eylül'le* edebiyatımızda önemli bir yer tutan Mehmet Rauf, eserlerinde çoğunlukla aşk temasına yoğunlaşmıştır. 1926'da felç geçiren Mehmet Rauf, 1931'de İstanbul'da öldü.

Eserleri:

Romanları: *Eylül* (1899), *Bir Zambak'ın Hikâyesi* (1910), *Ferda-yı Garam* (1913), *Genç Kız Kalbi* (1914), *Karanfil ve Yasemin* (1924), *Böğürtlen* (1926), *Define* (1927), *Son Yıldız* (1927), *Ceriha* (1927), *Kan Damlası* (1928), *Halas* (1929). **Hikâyeleri:** *İhtizar* (1909), *Âşıkâne* (1909), *Son Emel* (1913), *Hanımlar Arasında* (1914), *Bir*

Aşkın Tarihi (1915), *Menekşe* (1915), *Üç Hikâye* (1919), *Kadın İsterse* (1919), *Pervaneler Gibi* (1920), *Safo ile Karmen* (1920), *İlk Temas İlk Zevk* (1922), *Aşk Kadını* (1923), *Gözlerin Aşkı* (1924) *Eski Aşk Geceleri* (1927). **Mensur şiir:** *Siyah İnciler* (1901). **Oyun:** *Ferdi ve Şürekâsı* (1909, Halid Ziya'nın romanından uyarlama), *Pençe* (1909), *Cidal* (1911), *Sansar* (1920). **Hatıra:** *Edebî Hatıralar* (1997, Haz. Mehmet Törenek).

Doç. Dr. İsmail Alper Kumsar: 1981 yılında Ankara'da doğdu; ilk, orta ve lise eğitimini Ankara'da tamamladı. 2003 yılında Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. *Safahat'ta Özlü Sözler* (2010) başlıklı çalışması ile yüksek lisans, *Malûmât Hareketi* (2016) başlıklı tezi ile doktora derecesi aldı. Çeşitli akademik ve popüler dergilerde yazıları yayımlandı. Yeni Türk edebiyatının çeşitli dönem ve meselelerine dair makaleler ve kitaplar yazdı. Hâlen Düzce Üniversitesi'nde görev yapmaktadır.

Mehmet Rauf

SUNUŞ

Tevfik Fikret'in 1896'da *Servet-i Fünun'a* yazı işleri müdürü olmasıyla İsmail Safa, Hüseyin Cahit, Halid Ziya, Cenap Şahabettin gibi isimler kısa sürede dergi etrafında toplanıp bir edebî hareket oluşturdular. Bu hareketin şiir cephesini Fikret ve Cenap, hikâye ve roman cephesini ise Halid Ziya ve Mehmet Rauf temsil ediyordu. Dergide Halid Ziya'nın *Aşk-ı Memnu* tefrikası bittiğinde dergi okurlarının yabancı olmadığı bir ismin roman tefrikası başlamıştı: Mehmet Rauf ve *Eylül*. 7 Haziran 1900-14 Mart 1901 tarihleri arasında *Servet-i Fünun*'da tefrika edilen *Eylül* yazarına da büyük bir şöhret armağan etti.

Mehmet Rauf *Eylül*'ün yazılma hikâyesini şöyle naklediyor: "…bir gün Halid Ziya'nın yanındaydım, biz konuşurken kendisini ziyarete bir genç geldi. Lakırdı arasında bunun o hafta evleneceğini öğrendim. Düğüne ve düğünden sonraki hayata ait hayallerinden bahsederlerken bu adam balayını Büyükada'da geçirmek istediğini, orada tuttuğu köşkü döşettiğini anlatıyordu. Ben Halid Ziya'nın gözlerinde acı bir esef bulutunun karardığını fark ettim. Ve bana öyle geldi ki, ruhu artık böyle bir saadetin kendisi için imkânsız olduğunu anlamaktan kaynaklı bir acılıkla burkulmuştu. İşte *Eylül*'ün esasını teşkil eden fikri, yani gençliğin akan bir su, esen bir rüzgâr gibi engellenmesi ve geciktirilmesi imkânsız bir şekilde uçup gittiğini takdir etmek, eylülde baharın dönüşü nasıl imkânsız ise, şimdi her şeyin faydasız olduğunu anlamak, ziyan olarak geçen güzel günlerin hasretiyle harap olmak fikrini buradan kap-

tım. Bu fikir bana o kadar cazip, o kadar derin göründü ki günlerce meşgul olarak, işledim, süsledim ve renklendirdim. Romanın esasını hazırlayıp, iki hafta sonra *Eylül*'ü yazmaya başladım."[1]

Tevfik Fikret'in gözlerindeki "acı esef bulutu"ndan ilhamla kaleme alınan *Eylül*'de bütün olay, beş yıllık evli olan Suat Hanım ile Süreyya Bey'in bir yaz mevsiminde, kalabalık biçimde yaşadıkları konaktan ayrılarak Boğaziçi'nde küçük bir yalı kiralamaları ile başlar. Süreyya'nın hala oğlu Necip, sık sık gelip yalıda onların misafiri olur. Necip'in Suat Hanım'a karşı hissettiği derin saygı zamanla şiddetli bir aşka dönüşür. Necip'in aşkını fark eden Suat Hanım evlilik hayatında yaşadığı ilgisizliği de fark ederek ona karşılık verir. Ancak bu büyük aşk büyüklüğü nispetinde acı bir olay ile son bulur. Aşk ve ahlak kuralları arasında büyük bir bocalama yaşayan Necip ve Suat'ın gerilimleri romana psikolojik bir boyut katar.

Yayımlandığı günden bugüne okurun her zaman ilgi alanında olan *Eylül*'ün bu neşrinde yazarın sağlığında yayımlanan üçüncü baskıyı esas aldım. İkbal Kütüphanesi tarafından yapılan bu neşirde ilk iki baskıda görülen dizgi hataları büyük oranda giderilmişti. Ancak buna rağmen tereddüte düştüğüm yerler oldu. Bu noktada *Servet-i Fünun*'daki tefrikalara başvurarak en doğru okumayı bulmaya çalıştım.

Son söz olarak kitabın yayına hazırlanışı aşamasında emeği geçen Ötüken Neşriyat çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

İsmail Alper KUMSAR
Düzce, 2024.

[1] Mehmet Rauf, *Mehmed Rauf'un Anıları,* (Haz. Rahim Tarım), Yapı Kredi Yay., İst. 2020, s. 161.

EYLÜL

1

Salonda bahçedekilerin kahkahaları işitilebiliyordu.

Süreyya, canı sıkılanlara özgü bir tahammülsüzlükle "Çılgın kız!" diye söylendi.

Balkona açılan büyük kapıdan parmaklığa dayanmış dışarıya baktığı görülen eşi dönüp "Lakin bu gece hava ne güzel!" dedi.

Bu nisan gününün saat yedide[1] başlayan yağmuru yarım saat sonra dinmiş, nemli bir yeşilliğin üzerinde şimdi altın renkli incileriyle lacivert bir sema titriyordu. Topraktan, ağaçlardan yayılan nemli esintilerde içe işleyen bir tesir vardı.

Genç kadın pencerenin kenarına dayanarak bir iki uzun nefes aldı; her nefes aldıkça hayatı artıyormuş gibi oh çekiyordu. Sonra hâlâ sigarasının dumanlarına bulanmış, kış yorgunu bir tepe gibi karanlık ve hüzünlü duran Süreyya'ya doğru gelerek elinden tuttu, kaldırmak istedi.

"Hava bu kadar güzelken burada somurtup oturmak gezip eğlenenlere haksız yere kızmaktan daha mı iyidir? Haydi, biz de çıkalım..."

Süreyya'nın bu gece canı pek sıkılıyordu. "Adam bırak!" dedi. Pederine dargınlığını bütün köye yayıyordu. Yazlığa çıkacakları zaman o kadar ısrar etmiş fakat bu sefer de

---

[1] Metnin orijinalinde saat "on bir" olarak verilmiş. Metinde alaturka sisteme göre verilen saatlerin tamamı günümüz saat hesabına göre dönüştürülmüştür. Bu sistemde güneşin batışı ve doğuşu 12 kabul edilir. 12'den sonra 1, 2, 3… şeklinde sayılır. (Haz.)

sahil bir yere gitmeye babasını razı edememişti. Büyükbabalarının vaktiyle gelip nasıl budalaca bir hesapla "şu taş ocağında" yaptırdığı bu köşk onların her sene başka yere gitmelerine engel oluyordu. Bütün kış o Boğaziçi'ni kurarken yine koşup geldikleri "şu çöplük", çocukluğundan beri yaşaya yaşaya usandığı bu ıssız çöl, onu artık çıkıp gezmekten alıkoyacak kadar bıktırmıştı. Pederine karşı bir şey yapamamasının intikamını almak isteyerek hırsını başkalarından çıkarıyor, buradaki hayatın aleyhinde bulunmak için her şey kendisine bir sebep oluyordu. Bunun için her günkü hayatında çoğunlukla şen olan Süreyya, buraya taşındıkları on günden beri hemen daima sisli, isyan dolu hatta o kadar sevdiği eşi Suat'a karşı bile hemen hiçbir sebep olmayarak haksız davranıyordu.

Suat'ın kendi kolunu tutan elinden çekip yanı başına oturarak ve kendisine dargın olmadığı için gülümsemek gerektiğini hatırlayarak kaçamak, nursuz bir tebessümle "Şimdi hep çamur oluruz; toprak toprak değil ki... İki dakika yağmur yağdı mı haddin varsa yürü! Bastığın yerden ayağın bir okka çamurla beraber kalkar…" dedi.

Genç kadın beş senelik derin bir yakınlığın verdiği anlayışla pek iyi fark ettiği bu neşesizliğin son bulması için artık yetemediğine üzülür gibi kederli bir sesle sordu.

"Pek sıkılıyorsun galiba?"

"Evet, sorma… Patlıyorum. Burası zaten yaşanacak bir yer mi? Allah'ın kırı... Hele bu yemekten sonraki saatler... Sabahleyin yemeğe kadar, akşamüstü... Özetle her zaman insan boğuluyor. Herkes böyle birer köşede eziliyor. Kendimi bostan kuyusunda zannediyorum."

Suat, kaşlarında bir endişe çizgisiyle gözleri daha fazla kararak kaç senedir bu aynı yerde, aynı hayatta, şikâyet için hiçbir hâl görülmeden geçirilmiş mesut günleri düşünerek susuyordu. Bir aralık "Evvelden hiç böyle söylemiyordun!" demek istedi. Fakat neye yarayacaktı? Ufak bir

mazeret, basit bir sebeple geçiştirilmeyecek miydi? "Bari sen git, oralarda kal, biraz eğlenirsin!" diyecek oluyordu, fakat beş senedir beraber bulunmaya, her şeyi beraber yapmaya o kadar alışmışlardı ki eşine karşı kalbindeki derin bağın yönlendirmesiyle fedakârlığa razı olup söylese bile onun bunu fark ederek, kırıldığını görerek daha rahatsız olacağını, yine yeminlerin başlayacağını, hiçbir şey değişmeyerek sadece görüntüyü kurtarmak için uğraşılmış olacağını düşünüyordu. Çünkü asıl kabahatin köşkte olmadığını hissediyordu. Kabahat şu sebebini düşününce kalbini sızlatan can sıkıntısında, ne kadar aşk ve bağlılıkla geçerse geçsin beş senelik hayatın yıprattığı kalplerde, bu kalplerin, insan kalplerinin eskime kabiliyetindeydi. O kadın, bu acı düşünceyle başını eğip susarken Süreyya söyleniyor, şikâyet ediyordu. Belki ellinci defa olarak:

"Ah büyükbabalarımız," diyordu. "Anlaşılmaz hesaplarla bu cehennem köşelerinde bağ yapıp gelip kapanacaklarına, ne olurdu şu İstanbul'u İstanbul eden güzel yerlere gitselerdi... Sonra bir babanın budalalığı bütün bir aileye geçiyor, bütün torunlar gelip onlar gibi bu köşelerde çile doldurmaya mecbur oluyorlar. Bağ, üzüm... İşte floksera[2] da hepsini berbat etti ya... Yer, yer değil ki... Bak babam elindekini avucundakini harcasın, bu salgına karşı koyabilir mi?"

Sonra birdenbire köpürerek:

"Ah bu çöl," dedi, "şimdi farz et ki Boğaziçi'nde yahut mesela Adalar'dayız. Deniz yok mu deniz? En sıcak havalarda bile insana can verir. Serin, mavi, latif... Hâlbuki burada poyraz çıkacak diye ta saat üçü dördü beklemeli. Duman, duman... Külhan[3] gibi. Sonra manzaranın sınırlılığı, tek renkliliği… Düşün Suat, bir sandalımız olurdu.

---

[2] floksera: asma bitinin sebep olduğu bir bağ hastalığı. (Haz.)

[3] külhan: hamamın altında hamamı ısıtan kapalı, geniş ocak. (Haz.)

Sabahları erken yahut akşamları geç vakit sen şemsiyeni kapardın, ben küreklere sarılırdım. Mehtap olsun, olmasın, oranın geceleri ne güzeldir."

Süreyya söylerken kendini hayallere bırakıyor, gerçekten orada, denizdeymiş gibi zevk alarak tarif ediyordu. Eşinin yerine düşünen Suat "Lakin mademki bu mümkün değil!" demek istedi. Fakat yine kendini tuttu. Eşinin şu ferahlama zamanında bu söz kanatlarını tutmak gibi olacak, fazla olarak bu imkânsızlık düşüncesi onu yeniden kızdıracaktı. Bunu Süreyya kendi söyledi:

"Fakat işte mümkün olmuyor, babam razı değil. Çünkü... Çünkü istemiyor, sevmiyor, hepsi işte ondan. Eğer o istese biz mesut olacağız. Bak, saadetimize ne kadar ehemmiyetsiz bir engel var..."

Sonra elini kaldırıp görünmez bir düşmanı tehdit eder gibi "Ah para!" diye söylendi.

Hiç olmazsa elli lira lazımdı. "Elli lira," diyor, sonra ümitsizce "ve bunu bulmanın imkânı yok..." diye köpürüyordu, imkânı yok, elli lira bulmak mümkün değil. Yoksa ben şimdiye kadar seni bin kere kapıp götürürdüm!

Suat "Oh ne iyi olurdu!" diye sevindi.

Süreyya başını çevirip eşinin sevinçle parlayan siyah gözlerine bakarak devam etti:

"Ne mesut olurduk Suat, ne mesut olurduk... Hem asıl senin için, vallahi bütün senin için istiyorum. Sen söylemiyorsun fakat ben fark ediyorum ki gelip burada kapanmak seni fenalaştırıyor; bir kere havasızlık, sıkıntı. Biz papaz değiliz ki bu manastırda yaşayalım. Hayat; kalabalık, güzel hava içinde olur. Kalabalık içinde yalnız yaşamak, kalabalık içinde gezip beraber bir köşeye kaçmak, işte asıl zevk budur. İnsan, kalpleri birbirine bağlayan bu bağları o zaman anlar. Ben seni ne kadar sevdiğimi başka kadınları gördüğüm zaman anlıyorum. Bazen rast gelip hatta senden güzel bulduğum kadınlara bakıyorum da kendi

kendime hiçbirisini senin kadar, senin gibi sevemeyeceğime yemin ediyorum. Sende bir şey var, öyle bir şey var ki hiçbirinde rast gelmiyorum. Öyle bir şey ki işte bütün endişelerim senin yanında mahvoluyor. Ruhuma bir şifa, bir dinginlik geliyor. Dudaklarını gözlerime dokundurduğun zaman bütün canımın koşa koşa gelip toplandığını, orada sana kavuşmaktan mesut olarak kaldığını hissediyorum. Özellikle şimdi bana öyle geliyor ki ben dünyada senden başka hangi kadını alsaydım hiçbiriyle senin gibi olamayacaktım. Senin gibi böyle samimi, ruhuma kadar, böyle canıma kadar samimi..."

Böyle söylerken hemen dudaklarının yanında Suat'ın gözlerini öpüyor, elindeki elini kaldırıp dudaklarından ayırmıyordu. Suat eşinin sözlerini dinleyerek susuyordu. Süreyya bu elin ipekten dokusunu uzun uzun koklayarak bir inilti hâlinde "Ah Suat," dedi, "sen de olmasaydın..."

Genç kadının mesut ve sessiz bir merakla bakan gözlerine girerek kalbinden kopan bir samimiyet sesiyle "Sen de olmasaydın, ölürdüm Suat," dedi, sende bir hüzün titremesi var.

Suat sessiz ve heyecanlı duruyordu. Kocasının bu coşkunluk zamanlarında o daima sessiz kalır, söylemek istediklerini böyle söyleyemediğinden ansızın taşan kucaklama arzularıyla boğularak, bütün ateşten bağlarını ancak sessizlikle hapsederek ezilirdi ve hâlâ böyle yeni bir gelin gibi kızarıp duygularını ne bir sözle, ne bir tavırla gösteremediği zamanlar olurdu. Heyecanla ruhundan çıkan çığlıkları hazmederdi. Bu hâl, kalbini daha çok hararetle eşine bağlayarak ruhu ona karşı böyle zamanlarda, kayaları parçalayıcı bir çağlayan coşkunluğuyla hücum ederdi. Şimdi yine kendi kendine itiraf ediyordu ki bu anda Süreyya için hayatını isteseler mesut olarak verirdi. Beş senedir kendini ne kadar yücelttiğini, bir erkek namına ne büyük fedakârlıklarla hiç başka kocalara benzemeye-

rek nasıl yalnızca kendini sevdiğini, bütün muamelelerine, bütün tavırlarına kendisi için nasıl bir şefkat, nasıl bir yumuşaklık vererek yaşadığını pek güzel fark ediyordu. Çocukluk hayatı ebeveyninin geçimsizlikleri içinde perişan geçtiği için her türlü beklentisinin üzerinde bulduğu bu karı koca hayatı onu sonsuz minnettar etmişti. Sözle o kadar ilgisi olmayanlara özgü derinliği sayesinde yürüttüğü ince, yoğun düşünceleriyle bu ilişkinin ne gibi şeylere bağlı olduğunu fark etmiyor değildi. Özellikle gittikçe eski ateşin söndüğünü, eski hararetin her gün biraz daha azaldığını görüyor; ince, hassas kavrama gücüyle hepsini hissediyordu fakat aralarında bir şey hiç azalmıyor, daima artıyordu ki o da samimiyetti. Kocasının samimiyetinden hiçbir zaman şüphe etmek ihtimali yoktu. Her gün, bir gün evvel yine şüphe etmediği samimiyetini daha çoğalmış görüyordu. O derecede ki evliliklerinden bir sene sonrayı şimdi düşündükçe, o zaman ilişkilerini güçlendirmek için pek yeterli, pek sağlam gördüğü samimiyet derecesi bugünküne nispeten hiçti. Bugün "O zaman nasıl emin olmuşum?" diyeceği geliyordu. Ve o zamanın hararet ve arzuları bugün gevşemişse de kendisi tedbirli ve düşünceli bir kadın sezgisiyle bu samimiyeti öncekilere tercih ederek o gevşemeden doğan hüznü kovmaya çalışıyordu.

Süreyya tekrar parasızlıktan şikâyet ederek "Bak," dedi, "bak Suat, elli lira insanı nelerden mahrum ediyor? Sonra biz de adamız değil mi, eşini mutlu etmek için elli lira bulamayan erkek..."

Kocasını böyle âciz görmek istemeyen Suat o öyle düşünmesin, zavallı görünmesin diye "Fakat ben seni böyle daha çok seviyorum," dedi. "Herkes zengin olabilir fakat senin gibi olamaz."

Sonra Süreyya'nın kederlerini dağıtmak için ekledi: "Mademki sen beni kapıp bir yalıya götüremiyorsun, bari

ben seni alayım da balkona olsun çıkarayım. Gece o kadar güzel ki faydalanmamak cinayet sayılır."

Bu esnada bahçeden gecenin bir köşesinden tiz, parlak bir kahkaha daha geldi.

Suat pencereye doğru yürüyerek "Bak kız kardeşine, o hiç senin gibi düşünmüyor," dedi.

Süreyya da balkona çıkmıştı. Orada bir hasır koltuğa düşer gibi oturarak "Yanında Necip var mı?" diye sordu.

Suat öbür sandalyeden pelerinini almış örtünüyordu. Gülerek cevap verdi:

"Galiba."

"Kocası babamın yanında değil mi? Tuhaf evlilik, tuhaf koca, tuhaf karı... Özellikle tuhaf karı."

Suat gülerek "Özellikle tuhaf koca," dedi. O zaman birbirlerine karşı fikirlerini savundular.

Süreyya'nın iddiasınca her işte olduğu gibi bunda da babasının bir hatalı kararının sonucu olarak kötü bir evlilik yapmış olan kız kardeşi Hacer, evliliğinin bu daha ilk senesi olduğu hâlde kocasından soğuyarak aralarında açık bir ilgisizlik hüküm sürüyordu. Fatin, her türlü düşüncenin ötesinde, bayağı bir efendi çıkınca bir kuş gibi şen, biraz ince ve hoppaca olan Hacer için bu derin bir nefrete sebep olmuştu.

Süreyya tek tük ağaçlarla uzayıp ta karşıki dağların eteğine kadar giden bağa doğru bakarak tekrar ediyordu: "Çılgın kız! Zavallı Necip, geldi geleli elinden çekmediği kalmadı. Geldiğine bin kere pişman olmuştur."

Necip, Süreyya'nın halasının oğluydu ki ara sıra köşke misafir gelirdi ve Süreyya genç, güzel, zarif Necip'i düşünerek eniştesi Fatin Bey'i görüyor, yağlıymış gibi parlayan ensesi, yüzü, daima bir çıkar sağlama ümidiyle yan bakan küçük hilekâr gözleri, biraz yüksek omuzlarının üstünde yemek yerken bir hayvan şekli veren öne eğilmiş büyük başıyla nasıl iğrenç bir tip olduğunu kabul ederek Hacer'e

hak vermek istiyordu. Fatin Bey ötede gayretli bir çabayla beyefendiye yaranıp evde kalıcı olmak için her şeyi yaparak dalkavukluk ederken ateşli, titiz Hacer'in Necip'i ümitsizliğine bir intikam aracı etmesinden ürküyordu. Sonra dedi ki:

"Yok, bana öyle geliyor ki Fatin'in yerinde kim olsaydı Hacer yine böyle olacaktı. Onda hâlâ çocukluktan kalma bir afacanlık var ki artık bahane filan kabul etmez. Kendisini gören mektepten kaçmış, komşu evinde oyun oynayan bir mahalle kızı zanneder."

Suat savundu:

"Oo, rica ederim bey, haksızlık etme. Hacer'i daima suçlu görmeye o kadar alışmışsın ki artık her ne yapsa fena görüyorsun. Özellikle düşün, zavallı kız! O güldükçe bir şey beni tırmalıyor gibi geliyor."

O zaman Hacer'in düğünden evvelki hâlini tarif etmeye başladı. Genç kızın söyleyip itiraf ettiği ümitlerini, emellerini, bütün o genç kızların kadın oldukları zamana dair hülyalarını anlatarak sonra karşısında birden böyle kaleminde[4] otura otura, ihtiyar memurlar arasında büyüyerek ihtiyarlaşmış, tembelleşmiş bir koca bulunca ne hâle geldiğini gösteriyordu.

"Şimdi düşün" diyordu, "Mesela… İşte mesela Necip Bey, ona pekâlâ bir koca olabilirdi. Öyle biriyle birleşip otursaydı, zanneder misin ki Hacer böyle olurdu? Daha doğrusu böyle olsa, belki doğal gelirdi. Gerçi şimdi Hacer öncekinden titiz, öncekinden hırçındır ama yemin ederim ki kötü kalpli değildir. Sen kardeşisin ama benim kadar bilemezsin, kadın kadını daha iyi tanır."

Süreyya kendi kendine söylenir gibi "Necip, evet, Necip pek iyi olurdu. Hatta annem de böyle evlilik iyi olmaz!" dedi gitti. Ondan başka ben de düşündüm ki Necip

[4] kalem: devlet dairelerinde yazı işlerinin yürütüldüğü büro. (Haz.)

kardeşime pek uygunsa da kardeşim Necip'e hiç layık değildir. Layık olmak şöyle dursun, hatta uygun bile değildir. Necip'e daha iyi terbiye görmüş, daha ağırbaşlı, daha ince bir kadın lazımdır. Hem Necip evlenmekten ölümden kaçar gibi kaçar."

Suat gülüyordu:

"Ama Necip Bey tuhaftır, 'Bence evlenmek ölmektir!' der durur!"

"Necip için gelip böyle bir bucağa kapanarak kalmak, baharı, bütün yazı böyle geçirmek. Oh, bunun imkânı yoktur. O serbest alışmış, gezmeye, eğlenmeye alışmış... Ona bekârlık hayatının cazibelerini unutturup kendine bağlamak için ben kadın isterim... Hacer mi? Hacer, Necip'e kendini bir ay sevdiremezdi. Bizim terbiye ettiğimiz kızlar ne olacak?"

Suat yeniden güldü:

"Aman beyefendi duymasın, yine neler söyler..."

Süreyya omuzlarını kaldırarak sustu.

Hava gittikçe serinliyor, nemli hava sanki hep su oluyordu. Gece, berrak, altın pullu mavi tülleriyle titreyerek donuyordu.

Suat pelerininin içinde büzülerek:

"Soğuk" dedi, "istersen içeri girelim."

O anda aşağıdan bir ses yükseldi, "Pek soğuk pek!" diyordu. Bu Necip'in sesiydi. Suat eğilerek "Biz içeri kaçıyoruz," dedi.

Hacer soğuktan bozulmuş sesiyle "Ama bütün bütün kaçmayınız, biz de salona geliyoruz," dedi.

Salona geçtikleri zaman Suat camları kapadı; Hacer, Necip dışarıdan gürültüyle geliyorlardı. Kapı şiddetle açılarak Hacer içeri atıldı, pelerininin yüksek yakasında kaybolmuş küçük çehresi mosmor kesilmişti. Koştu, elini Suat'ın boynuna sokarak "Üşümüş müyüm bak?" dedi. Necip pardösüsünü çıkarmış, oraya bırakıyordu. Süreyya

ona doğru yürüyerek "Eğer Hacer hasta olursa, seni tutacağım Necip," dedi, sonra elini alarak:

"Bak senin elin de donmuş!"

Necip gülüyordu.

"O hâlde beni yine Hacer Hanım kurtarır. Zira bu kabahatte ne kadar az suçum olduğunu herkesten iyi o bilir. Bir türlü ikna edip buraya getiremedim. Evvelden öyle değildi, şimdi şair olmuş. Elinden gelse biçilmiş tartılmış şiir söyleyecek."

Hacer lambanın yanında, ayakta ellerini ağzına götürmüş nefesiyle ısıtmaya çalışarak kardeşine bakıyordu. Sonra omuz silkerek Necip'e döndü:

"Sen korkma boş yere," dedi. "Onlar hep sözdür. Biz o sözleri hep dinledik. Şimdi asıl senin yapacağın şey sobayı yaktırmaktır."

Necip sobayı yaktırmak için meşgul oluyordu. Suat dedi ki:

"Durun Necip Bey, hizmetçiler onu bir saatte yakamazlar, bırakın bana... Siz yalnız söyleyiniz de ateş getirsinler."

Süreyya Hacer'in yanına gelmiş, ellerini eline almış tutuyordu. Hacer, Süreyya'dan korkmamakla beraber ondan daima çekinirdi. Kabahatli çocuklara özgü konu değiştirmek fikriyle aynanın önündeki saate bakarak:

"Ooo, saat daha on buçuk... Yatmamıza daha vakit var. Bezik oynayalım mı çocuklar?"

Süreyya cevap vermeyerek:

"Sen küçük olmalıydın da Hacer," diyordu, "seni mini mini şamarlarla epeyce bir dövmeliydim. O zaman belki Necip Bey'in de intikamını alırdım."

Necip sobayı yakmak için Suat'a yardım ederek:

"Benim intikamımı mı?" dedi. "Dünyada intikam kadar tanımadığım bir his yoktur. Bugün beni döven birini yarın biri döverken görsem, ağlayacağım gelir."

Şimdi soba alev almış, odunlar telaşlı bir çatırtıyla yanmaya başlamıştı.

Hacer Süreyya'nın elinden kurtularak bezik masasını düzeltmeye başladı. "Haydi beziğe, beziğe!" diyordu. Suat "Ben oynamam, bakarım," diye masaya oturdu. Necip, Hacer, Süreyya oynamaya karar verdiler. Onlar oynarken o seyrediyordu. Birden o kadar dalmış, gözlerinin önündeki şeylere dikilen bakışı onları görmeyerek başka âlemlere o kadar uzayıp gitmişti ki kendinin orada olduğunu oyun bittiği zaman fark etti.

Necip Bey kâğıtları alarak "Dur bakalım daha," diyordu. Hacer önünden kâğıtları eliyle iterek "Benim canım sıkıldı," dedi. Süreyya "İşte gördünüz ya, bizim Hacer'le oyun olmaz," diye kâğıtları toplamakta Necip'e yardım ediyordu. Hacer "Efendim, Allah rahatlık versin!" dedi ve o gittiği zaman Necip kâğıtları bırakarak:

"Tuhaf gelir ama hakkı da var ya," dedi. "Burada oturup da insan yine neşesini korumak için sizin gibi olmalı. On gün kalmak kararıyla gelmiştim, galiba yarın ilk trenle kaçacağım. Burada nasıl hayat geçiriyorsunuz bilmem ki... Zorla insan cehenneme girer mi?"

O zaman Suat, yarın istediği zaman buradan kaçabilmenin kocası tarafından da bir saadet diye algılanacağını düşündü. Süreyya'ya baktı, o demin karısına ettiği şikâyetleri şimdi Necip'e dinletmeye başlamıştı. Necip hep hak veriyor, kendinin bir an duramayacağını söyleyerek gittikçe kuvvet bulan kararıyla "Aman, hemen yarın kaçayım!" diyordu.

Suat "Buradan nereye gidersiniz?" diye sordu.

"Ada'ya. Şimdi ada gittikçe güzelleşir, İstanbul'un en güzel yeri bu ayda Adalar'dır. Dayıma gider kalırım. Hele pazar günleri o kadar kalabalık oluyor ki..."

Süreyya daldığı sessizlikten uyanarak:

"Ben olsam, Büyükada'ya gitmem. Daha tenha bir yere. Öyle bir yer olsun ki ben kalabalık içinde olayım da yine orada yaşamayayım. Ben gitsem, mesela Heybeli'ye veya Burgaz'a..."

Necip gülerek "Aa, orada bir gün yaşayamam," diyordu. Sonra ikisine de bakarak ciddi bir tavırla "Siz ikiniz için oraları iyidir. Fakat benim gibi yalnız yaşayan bir adam için... Eğer ben de sizin gibi olsam, hatta buradan ayrılmam," dedi.

Süreyya gülerek reddediyor, burada insanın boğulduğundan, yaşamanın imkânı olmadığından bahsediyordu. O zaman Necip kabul etti:

"Evet, evet, öyle bir yer olmalı ki insan kalabalıkta yaşamalı, fakat içine girmeden."

Onlar konuşurken Suat düşünüyordu ki kocası gibi kalabalığı sevmez bir adam değil, kalabalık içinde büyümüş Necip Bey bile kendine bir eş bulursa, burada kocasının cehennem dediği bu köşede yaşamaya razıydı ve Süreyya'yı böyle, daima böyle neşe dolu ve yalnız beraber olmaktan başka her türlü endişeden uzak tutamamak ona büyük bir felaket gibi geliyordu. Ta zihninin derinliklerinde bir ateş, bir küçük korku, bu felaketin gerçekten büyümesi fikrinden doğan bir acı gittikçe kendini hissettirmeye başlıyordu. "Ne yapmalı ya Rabb'im?" diyordu ve Necip söz söylerken hep kendilerinden mesut ve birbirine uygun bir eş gibi bahsettikçe, ona memnun ve minnettar bir gözle bakarak teşekkür etmek istiyordu. Hâlâ saadet rengini koruyan bu ortak hayatlarının derininde kendi hissolunmaz, görülmez hüzünler hissettiğinden o söyledikçe gerçekten onun zannettiği kadar mesut olduklarına kanmak istiyordu. Hiç, hiçbir kederleri, anlaşmazlıkları, hiçbir şeyleri yoktu. Fakat işte bu kadar samimi, bu kadar birbirine bağlı bir hayata alıştığı için en önemsiz şeyler ona bir tehdit gibi geliyordu.

Birden Necip'in "Bütün suç daima aynı hayatı sürdürmekte..." sözü kulaklarını yırttı. Evet, değişmek lazım değil miydi? Eğer bugün yalnız varlığıyla eşini her emelden uzak tutamıyorsa ve bunun sebebi hayatlarının daima tek renkli olmasıysa, bundan sonra o korktuğu geleceğe hükmedebilmek için hayatını değiştirmeli değil miydi? Şimdiye kadar hayatlarını hiçbir hesapla düzenlememiş, hep olayların akışına bırakmıştı. Fakat bundan sonra idare etmek, düzenlemek lazım geleceğini anlıyordu. Hatta saadetlerinin bu hâlde devamı onları usanç değilse bile, hüzne sevk eden bir his içinde tutmaktaydı. Bu kendisine yeterli bir ders oluyordu. Evet, artık biraz yapmacık olmalıydı ve bunu derin bir acıyla hissediyordu. O her türlü endişeden uzak geçmiş hayatı, hiçbir çaba olmadan bile beklentinin üstünde bin neşeyle, daima beklenmedik tebessümlerle gelen, hep güzelliklerle, hep sevinçle gelen o sade hayat ona şimdi ele geçmesi imkânsız bir lütuf acılığıyla bir matemli hüsranla görünüyordu.

Ah çocukları sağ olsaydı!... Ve bunu düşünür düşünmez her vakitki gibi ta ciğerinden bir şey sızlayarak gözlerini yaşlarla doldururdu. Ah çocuk! Bunu anlıyordu, bir çocuğun bir ailede nasıl bir bağ olduğunu, telafisi mümkün olmayacak zannedilen şevklere denk bir başkalık, bir yenilikle kalpleri nasıl hoşnut ve mutlu ettiğini düşünüyor. Düşündükçe çocuğunun ölümüne şimdi bunun için de ayrı bir yas tutuyordu. Ah sağ olsaydı, onların hayatını nasıl daima sıcak, daima genç tutacaktı. Bu ölüm kendilerinde o kadar derin bir yara açmıştı ki tekrar doğurmak için büyük bir korku, dayanılmaz bir çekingenlik hissediyordu. Eee, o hâlde? Bırakacak mıydı? Saadetlerinin böyle hiç görülmeyen, hissedilmeyen fakat tesir eden, tahrip eden ve bir gün bir büyük yara hâlinde meydana çıkacak olan bu kurdunu bırakacak mıydı?

Kocasını gittikçe bu hüzne yenilmiş, gittikçe bu hüznün pençesinde o daha güzel geçen zamanlara hasret görüyor, bu hasret büyüdükçe kendine ait duyguların azala azala belki bir gün asıl engelin kendisi sayılarak bütün bütün ihmal edileceğini farz ediyordu ve kendi tesirinin kaybolmasından çok kocasının başka bir etkiye, daha kuvvetli bir güce yenilmiş olması ihtimali, bu imkân onu yakıyordu. Tekrar sormaya başladı:

"Eee, o hâlde?"

Evet, uğraşmak lazım geliyordu. Fakat nasıl? Evvela onun istediğini yapmalıydı. Birden kocasına karşı kalbinde yer tutmuş sevgi o kadar coşup taştı ki "Peki, sen de git, Necip Bey'le beraber sen de eğlen," diyeceği geldi. Fakat sonra kadınlığı ona birtakım manzaralar gösterdi. Daima her zevkte ortak oldukları hâlde şimdi onu kendisinin yabancı, mahrum kaldığı zevkler içinde gördü. Basit bir kıskanç, pek kendi için yaşayan bir eş olmadığı hâlde de buna tahammül edemedi. Onu hiçbir eğlenceden mahrum etmek istemez fakat hep eğlencelerine ortak etmekten de kendini alamazdı. Birden fikrinde bir ışık yandı; bu kendine o kadar beklenmedik bir şevk verdi ki oturamayarak kalktı, gezinmeye başladı.

Süreyya ile Necip hâlâ sözlerinde devam ediyorlardı. Şimdi Necip ona bir olay anlatıyor, Süreyya geriye yaslanmış, dalgın dalgın onu dinliyordu. Ve genç kadın kocasını mutlu ve mesut görmek için o kadar samimi bir arzu hissediyor, onu mesut etmek, onu hiçbir kadının mesut edemeyeceği kadar mesut etmek için o kadar sonsuz bir heyecan duyuyordu ki artık her türlü engele karşı gelmenin kendisi için bir sıkıntı değil, bir haz olacağını düşünüyordu.

Yavaşça çıktı, kocası görmeden babasına mektup yazmak için hemen odasına kapandı. Mektubunu o şimdi gelip görecek diye bin heyecan içinde yazıp bitirdikten sonra

hemen zarfa koyup dadısının odasına gitti. Küçükten beri elinde büyüdüğü bu ellilik kadın, kocası öldükten sonra Suat'ın rızasıyla buraya, yanına gelmişti. Birçok ricalarla onu yarın erkenden İstanbul'a kadar gitmeye razı ettikten sonra yukarıya çıkıp Süreyya'yı hâlâ Necip Bey'le salonda bulunca şimdiden başarmış gibi memnun, yanlarına oturdu.

Sabahleyin uyanır uyanmaz Suat'ın ilk işi hizmetçiye "Dadım gitti mi?" diye sormak oldu. Kız ihtiyar kadının erkenden indiğini haber verince memnun olarak kalkıp camları açtırdı. Yoğun bir güneş gecenin rutubetini silik, cansız buharlar hâlinde oraya buraya dolamış, rüzgârsız havada bunlar asılmış kalmıştı. Ta uzakta üzerinde tek tük köşklerle ağaçlar kaynaşan bir ovanın ortasında ufka kadar deniz görünüyordu.

Süreyya'ya "Acaba Necip Bey gitti mi?" diye sordu. Süreyya bir koltuğa uzanmış düşünüyordu. Bunun üzerine kalktı, "Sahi ama daha gitmemiştir; gidecek olsaydı, gece veda ederdi. Dur bir kere bakayım," dedi ve camlı kapıyı açarak köşkün üç tarafını çevreleyen balkonda yürüyüp öbür cephede bir pencerenin önünde durdu. Necip, pencerenin yanındaki koltukta dalgın bir şekilde oturuyordu.

"Ben seni uyuyor zannettimdi."

"Ooo, saat dokuz; bu zamana kadar uyumak için insan miskin olmalı. Özellikle ben buranın asıl sabahını severim. Şehrin harıltısı içinde yaşadıkça insana biraz sakinlik, biraz kır, bir iki kuş sesi pek hoş geliyor."

"Evet, burada geçici oturduğunu bildiğin için sana öyle gelir."

Necip ilerde kütüklerin arasında entarisiyle dolaşarak yanındaki bağcıyla bir şeyler konuşan beyefendiyi göstererek:

"O sizin gibi düşünmüyor," dedi.

Süreyya öfkeyle omuzlarını kaldırdı:

"O da eğer bu sene bir salkım üzüm alabilirse..."

Güneş tatlı bir okşamayla sıcaklığını hissettirmeye başlamış, pencerelerden giren ışık içerinin yarı gölgesinde gülücüklerle dolu parıltılarla beliriyordu. Sessizlik içinde, yüksek sesle bahçede konuşan beyefendinin sözlerini işitiyorlardı. Süreyya "Annem geliyor," dedi.

Balkonun öbür tarafından annesi geliyordu. Gülerek bahçede babasını gösterdi. Süreyya başını sallayarak "Gördük!" dedi. Hanımefendi Necip'e rahat edip etmediğini soruyor, Süreyya ona vakit bırakmayarak "Garip sual!" diyordu. "Sanki burada boğulmaktan başka bir şey varmış gibi... Şimdi sıcak gittikçe ateşlenerek her taraf bir fırın, ağaçsız, rüzgârsız, bir külhan gibi şiddetle yanmaya başlar. Hiç o zaman gelip sormazsınız; 'Nasılsınız, terliyor musunuz, boğuluyor musunuz?' demezsiniz. Rüzgâr çıksın diye saat beşi beklemeli."

Arkadan Suat'ın sesini işittiler. Gülerek hanımefendiye "Vallahi benim kabahatim yok anneciğim," diyordu, "O mümkün değil bu sene burada oturmayacak." Hanımefendi gülerek "Öyle ya, bir yalı tutar, alır seni götürür," dedi.

Süreyya alaycı biçimde "Evet, sayenizde!" diye söylendi.

Necip dedi ki:

"Ne iyi olur vallahi. Bir küçük yalı. Karı koca istediğiniz gibi bir yalıyı otuz liraya tutarsınız."

Suat, birden kalbi çarparak sordu:

"Otuz liraya mı?"

Süreyya annesinin elini tutmuş, ona şikâyet ediyor, yalvarıyordu. Validesi gülerek başını sallıyor, "Mümkün değil, imkânı yok," diye tekrar ediyordu. Babasının elindekini avucundakini çubuklara verdiğini, hatta parasızlıktan şikâyet ettiğini söylüyor, kendisine gelince "Ben nereden bulurum?" diyordu.

Süreyya "Ah sizde ne çıkınlar vardır!" diyor. Annesi gülerek "Otuz lira... Mümkün değil. Sen erkek değil misin, bir karını besleyemiyor musun?" diye eğleniyordu.

O zaman Süreyya öfkelenerek:

"Evet, hakkın var," dedi, "fakat ben maaşımla ancak boğazımızı temin edebilirim. Evvelden peşin otuz lira... Bunun için borç mu etmeli?"

Onlar konuşurlarken Suat, kocasına işittirmemeye çalışarak Necip'e dedi ki:

"Bugün gidiyor musunuz?"

Ve öteki tereddüt ederken burada kalmanın onun için bir fedakârlık olduğunu düşünerek rica edercesine ekledi:

"Bugün kalınız."

Sonra bunu da yeterli görmeyerek "Kalınız, size ihtiyacım var," dedi.

Bu ses, bu tavır o kadar gizemli, o kadar tatlıydı ki Necip şaşırmış bile görünmeden baş eğdi.

2

Suat onları sıkmadan akşamı etmek için ruhunu tüketti. Süreyya'yı bütün bütün kızdırmak istiyormuş gibi hava o kadar sıcak, o kadar durgun olmuştu ki hepsi baygın baygın perdelerin arkasına sinen serince gölgeye sığınmışlardı. Fatin ile beyefendi İstanbul'a kalemlerine gittiklerinden evde iki erkekle üç kadın kalmıştı. Hacer ise bugün öğle yemeğinden evvel görünmedi. Onun merak edip ehemmiyet verdiği şeylerde böyle birden küsüşleri, sebepsiz ihmal edişleri vardı ve bu sabah sarışın vücutlara mahsus hassasiyetle pek acı çektiğini düşünerek onlar, Suat'la iki erkek otururlarken Suat gezmek teklifini mümkün görmediğinden nihayet piyanoyu bir kurtuluş çaresi olmak üzere kabul etti. Necip'in musikiyi pek sevdiğini bildiğinden onu eğlendirebilmek için birçok zamandır ihmal ettiği piyanosuna geçti.

Süreyya uzanmış olduğu minderde gözleri tavana dikilmiş, kımıldanmayarak "Sıcakta dinlenmiyor!" diyordu, sonra gülerek "Yine de çal Suat, teşekkür ederim, etraftaki böceklerin uğultusunun yanında piyanon hakikaten musiki yerine geçiyor," diye gülüyordu.

Necip aksine pek haz duyarak bir alçak sandalyeyle köşede piyanonun yanına gelip oturmuştu. Suat çoktan beri çalmadığı havaları çalmakta zorluk çekiyor, el becerisinin tembelliğinin cezası olarak kaybolduğundan söz ederek şikâyetleniyordu.

Evin içinde sürekli piyanonun nağmeleri dalgalandı. Yemek haberi geldiği zaman Süreyya uzun bir ofla kalkarak koştu, piyanonun kapağını kapadı, "Müzikle idam!" diye eğlenerek "Aman kurtulduk ya Rabb'im... Sen de mi eziyet meleklerinden oldun Suat?" diyordu.

Sofrada yine o konuyu açtılar. Necip şikâyete başlamadan hanımefendi gülerek, "İşte yalıya gidiyorsunuz ya!" dedi. Süreyya acı bir ricayla "Evet, sayenizde!" derken Hacer merakla soruyordu. Hanımefendi tatlı sesiyle ağır ağır anlatıyor, Süreyya'nın artık burada sıkıldığından kaçacağını, Boğaziçi'nde bir yalı tutup Suat'ı götüreceğini hafif bir tebessümle haber veriyordu. Hacer evvela gerçek zannetti, birden bütün yüzünü kaplayan bir hiddet alevinden sonra kendini zapt ederek "Oh ne âlâ," dedi, "burada yalnız başımıza..."

Hanımefendi gülerek sözünü kesti:

"Artık biz de yalıya misafir gideriz. Şimdiye kadar onlar bizde misafirdi, şimdiden sonra da biz onlarda, değil mi Hacer?"

Hacer soğuk bir şekilde "O niçinmiş o? Biz de istesek gidemez miyiz?" dedi.

Süreyya bir ah çekerek "Gitsek de hep beraber gitsek..." diyordu.

Hacer yüzündeki sevinç parıltısını engelleyemeyerek "Ha," dedi, "ben de sahi gidiyorlar zannettimdi."

Necip, Hacer'in böyle küçüklüklere pek çok kapılarak onları böyle basitçe meydana vurduğunu görmekle beraber ona acıyordu. Güzellikçe belki Hacer üstün sayılırdı, fakat Suat'ın bütün diğer şeylerde ona üstünlüğü o kadar göze çarpıyordu ki bunu Hacer'in de fark etmemesi imkânsızdı. Ahlak, ağırbaşlılık, yumuşak huyluluk ve nezaket bakımından bu üstünlük Suat'a öyle bir hâl veriyordu ki güzelliği bundan zenginleşiyordu. Kocasına olan bağlılığı, sakin, daima güler yüzlü daima alçak gönüllü hâl-

leri onu yüceltiyor ve ona üstünlük veriyordu. Hâlbuki Hacer'in öyle anları olurdu ki bir gölge gibi belirsiz ince kaşları, şeffaf cildi, saçlarının dilberlik edasıyla gerçekten güzel bir kadın olduğu görülür. Necip, bu güzellikte biraz yaramaz, biraz yırtıcı kuş rengi bulurdu. Sonra Suat'ın mutluluğu yanında kendisinin ziyan edilmiş evlilik hayatı saklamaya nezaket ve tahammülünün yetmediği bir kinle onu incitir dururdu. Necip eğer Suat'ın yumuşaklığı ve idaresi olmasa Hacer'le anlaşmanın mümkün olamayacağını, Hacer'in hatta fırsat bile beklemeyen şu hırçın saldırılarına Suat'ın nasıl bir uysallık ve tahammülle karşılık verdiğini fark ediyordu.

Sofradan kalkıp salona çıktıkları zaman "Siz pek iyi yapıyorsunuz," dedi.

Suat önce bilmezlikten geldi; bunların kendisine bir saldırı olmadığını, Hacer'in bazen herkese karşı böyle davrandığını iddia etti. Fakat Süreyya da birleşerek bütün o tavırların birer açık saldırı olduğunu kabule zorladılar. O zaman onu bir küçük kardeş gibi sevdiğini, her hâline pek çok acıdığını, bunun için öyle küçük şeylerine önem vermemeyi tercih ettiğini söyledi:

"Yemin ederim ki," diyordu, "Hacer sizin zannettiğiniz kadar fena bir kız değildir. Eğer iyi idare edilse, pek iyi olur, hâlbuki..."

Süreyya ağız dolusu duman savurarak:

"İşte asıl iş orada ya," diye haykırdı. "Bu kadar kişinin içinde de bu sabır bir sende var."

Necip gülerek "İşte ben de bu sabra hayran oluyorum," dedi.

Süreyya, Suat'ın elinden tutmuş Necip'e gösteriyordu: "Benim karım bir melektir Necip."

Suat gülümseyerek "Kızarmak lazım mı?" diye sordu.

Süreyya:

"Sen ne yaparsan yap, ben izninizle dinlenme niyetiyle gider, şuraya yatarım."

Salona henüz giren Hacer, "Ooo, ağabeyim bu sene öğle uykusuna pek erken başladı," diye söylendi, sonra dönüp Suat'a "Bu uykuyla yalıda ne yaparsın? Senin orada yalnızlıktan canın pek sıkılacak gibi anlıyorum," dedi.

Suat tebessüm ederek sordu:

"Niçin siz gelmiyorsunuz?"

Hacer dans eder gibi Necip'e doğru giderken "Ben mi?" dedi, biraz tereddütten sonra ekledi:

"Canım hele bir kere yalı tutulsun da... Bu ne kadar acele?"

Biraz durdu, sonra söylemek istediği sözü hazmettiğini gösterir uzun bir nefeslenmeden sonra orada yatan Süreyya'yı görmemiş gibi Necip'e yaklaşıp "Akşama kadar benimle berabersin," dedi.

Necip, "Ya şimdi siz Suat Hanım'ın yalnızlığından mı bahsediyordunuz?" diyecek oldu; Hacer uzun bir "Oooo!" koyuvererek başladı:

"O şimdi yalnız değil ki... İnsana kuru hayalden iyi arkadaş mı olur? Kuzum, bu yalı hayali öyle bir hastalıktır ki insanı gayet vefalı bir dosttan iyi oyalar."

Necip yine "Hep beraber burada otururuz değil mi Hacer Hanım?" diyor, Süreyya yattığı yerden sesleniyordu:

"İsterseniz gezmeye çıkınız, kütük ormanlarına yahut fasulye korusuna."

Hacer, Necip'in çekingen tavırlarına Süreyya'nın biraz kuru sedasına bakıp sonra Suat'ın sessizliğine hücum etti:

"Yalıyı nerede tutuyorsunuz Suat?"

Suat tebessüm etmeye çalışarak "Bakalım, daha karar vermedik," dedi.

"Öyleyse karar vermek için çok zahmet çekmeyeceksiniz. Ben de önce gerçek zannettimdi. Bizde bu züğürtlük varken... Böyle söylenilir söylenilir... Birçok tatlı hayal ku-

rulur -gülerek Süreyya'ya, Necip'e bakıyordu- sonra vazgeçilir, değil mi? Zaten bundan kolay şey mi olur? Ağabeyim malum, evvela bir heves, bir heves... Üstüne uyku... O Paris'e de böyle gidip gelmedi miydi?"

Suat bu sözlerin arasında hep kendi kendine "Ah akşam olsa!" diyordu. Akşamüstü hepsini kandırıp yola çıkardı. Fakat son tren gelip de dadısının çıkmadığını görünce canı pek sıkıldı. O kadar yalvardığı hâlde babasının belki aldırmayacağını düşünerek kızıyordu. Dadısı ertesi akşam, öbür akşam da gelmedi. Suat her gün akşama kadar bin sabırsızlık işkenceleriyle bekliyor, bütün gün umduğu hâlde son saatte ümidini kesip onun gelmeyeceğini, gelse bile boş geleceğini düşünüyor, ümitsiz oluyordu. Öbür gün tekrar Necip'i alıkoymak için pek fazla sıkıldı. Bununla birlikte niçin alıkoyduğunu da anlamıyordu. Yalnız onun Süreyya'ya kalben ne derece bağlı olduğunu bildiğinden para geldiği zaman kocasının sevincinde hazır bulunmasını istiyor, bundan başka Necip'in Boğaziçi hakkındaki bilgisinden istifade edileceğini de düşünüyordu. Fakat akşamlara kadar Hacer'in şımarık, hırçın kadınlığı elinden neler çektiğini görerek sıkılıyordu. Bunun için yine "Kalınız!" sözünü büyük bir zorlukla söylüyordu. Fakat Necip pek ciddi davranarak bu alıkoymaların sebebini anlamak için hiçbir imada bulunmamış, hep sessizce beklemişti.

İkinci akşam yine bir aralık yalnız kalınca "Sizi akşama kadar burada bekletip sıkıyorum; affediniz," dedi. "Süreyya'ya bir oyun yapacağım; sizin de bulunmanızı istiyorum; fakat olmuyor ki..."

Necip "Zaten cumartesi inmeye karar vermiştim," diye tekrar ricayı engelledi. Ne olduğunu anlamamakla beraber bu oyunun yalıya dair olacağını düşünüyordu. Artık bütün köşkün ağzında bir alay olan bu meseleden söz edildikçe Suat'ın heyecanlanması bu düşüncesini güçlendiriyordu. Fakat meselede hepsi o kadar aşırılık gösteriyorlardı ki

artık lüzumundan fazla oluyor, hatta rahatsız ediyordu. Bunu fark eden Necip, Suat'ın cevap vermediğini gördükçe kadının sabrına, tahammülüne şaşırıyordu.

Suat ile işte beş seneden beri tanışıyorlardı. Bu beş sene içinde ona olan hürmeti her an çoğalmış, kadınlar arasında böylesine rastlamanın pek güç olduğunu düşündürmeye kadar varmıştı. Necip zaten pek nadir ziyaret ettiği bu aileye Süreyya'nın evliliğinden sonra daha seyrek gelmeye başlamıştı. O zaman henüz mektepten çıkmış, uzun tahsil senelerinin biriktirdiği bir arzu ve ateşle yaşamaya koyulmuştu. Kadınlar hakkında pek uzaktan ve sayfalar arasında incelemenin, tecrübe ve akıl yürütmeden çok hayalle kazanılmış yüzeysel bir değerlendirmenin yönlendirmesiyle evvela pek hülyalı fikirleri vardı. Tecrübe kendisine acı hayal yaraları açtı ve gençliğe özgü hararetin yönlendirmesiyle tecrübelerini pek kolayca genelleştirerek kadınlara dair çoğunlukla güçlü ve itirazdan korunmuş bir fikir ve felsefe edinmişti. Artık hayat mücadelesinde yaralanma tehlikesine karşı tamamıyla dirençli bir zırhla silahlanmış olduğuna inanarak öylece yaşamaya başladı. Bu esnada ara sıra gördüğü Suat'ın yumuşaklık ve sakinlik içindeki sevinci, ciddiyet ve ağırbaşlılığa engel olmayan çocukluğu kendisine pek yüzeysel, pek yapay gelir; onun da öteki hanımlar gibi olduğunu düşünerek, Süreyya'da ilk zamanlar görülen memnuniyet belirtilerine kalben "Çok geçmez görürsün!" diye baş sallardı. Fakat zaman geçip bu memnuniyetin hâlâ çoğaldığını gördükçe merakı arttı. Nihayet öyle oldu ki bir gün Süreyya'ya "Sen büyük ikramiyeyi kazanmışsın azizim!" dedi ve elini sıkarak "Fakat büyük ikramiye de layık bir ele düştüğüne teşekkür etmelidir. Zira iltifat etmediğime eminsin ya, temin ederim ki birbirinize layıksınız."

Şimdi köşkte hepsi -Bey, Fatin, Hacer, hatta bazen bunlara katılan hanımefendi- hep birden eğlenmek için yalı

meselesini dillerine dolamışlardı. Süreyya bazen sinirle bazen şakayla karşılık veriyor, yalnız ara sıra Fatin'e ağırca ve acı gelen bu şakalarıyla hepsini güldürüyordu. Necip daima tarafsız kaldığı bu sohbetlerin kendi üzerindeki etkilerini anlamaya çalışarak yalnız Suat'ın sessizliğine şaşırıyordu.

Fatin iki lokma arasında fırsat bulup bir kahkaha salıverirken, beyefendi sert çehresiyle sessizliği biraz bozarak "Ben Suat Hanım'ı böyle çocukluklara kulak asmaz zannederdim," diyor, o zaman Süreyya köpürerek "Canım, ortada bir şey yok, bir yere giden yok," diye haykırıyor, hanımefendi gülümseyerek ağır ağır söyleniyordu: "Galiba herkesten habersiz kaçacaklar. Zavallı Suat'ın suçu yok ki, götürmek isteyen Süreyya."

Ve Fatin tekrar iki lokma arasında, "Ve kadın kocasına itaate daima mecburdur!" kuralını okuyordu.

Bu hâl, dadının dönüşüne kadar devam etti. O da ancak cumartesi günü öğleyin gelebildi. "Senin baban kolay kolay bu kadar uğraşmazdı ama bilmem ki ne yazdın? Üç gündür bunlar için uğraştı durdu," diye Suat'ın eline bir zarf verdi.

Suat hemen zarfın kenarını yırttı. Gözlerinin dumanı arasında fark etmiyordu. Bu dolu zarfı açamıyor, eli titriyordu. Sonra koştu, balkonda konuşan Necip'le Süreyya'nın arasına atıldı, "Yalıya gidiyoruz!" dedi. Süreyya bakıyordu, önce inanmadı, "Ne oluyor, niçin?" diye bakan bir gözle Suat'ın gösterdiği paraları alıyordu. Sonra birden "Bu ne? Bunlar ne? Nereden?" diye sordu. Suat eliyle ağzını kapayarak "Sus!" diyor, öbürü "Kim gönderdi?" diye sorarken "Babam, babam" cevabını veriyordu. Sonra oraya oturup alçak sesle "Şimdi bu parayla kimseye haber vermeden gidip yalıyı tutmalı, sonra da hepsinin gözünün önünde buradan çıkıp gitmeli," dedi.